

Beseda o pravem času mladenčem slovenskim.

(Konec.)

Druga dolžnost vojaka je voljna pokoršina do predpostavljenih. Vem, zakaj se fantje vojaškega stanu toliko bojé. Doma so vajeni v prostosti živeti, ponoči voglariti itd. Vse take razvade morajo nehati pri vojakih; kadar zvečer boben zapoje, mora vse, kar ni v službi ali na straži, v kasarne hiteti, in čez postavljeno uro se tam ne smé noben šum ali hrup več slišati. To se vé, da marsikteremu ne dopade, ki je bil vaju doma rogoviliti. Kdor ima preterdo glavo in si z lepo nič dopovedati ne dá, kdor hoče le svojeglavno delati, temu tukej zares dopasti nemore; pokoršina je prva dolžnost verlega vojaka. Kaj bi bilo, ko bi tukej vsaki le po svoji glavi ravnati smel; zmešnjava bi kmalo večja bila, kakor je bila pri zidanju babilonskega turna! Kdor je nepokojin in svojeglaven, temu res pri vojaki kmalo s posebnim zdravilom ohladé prevročo kri; kdor pa rad in natanko uboga, temu tudi v tem stanu nič hudega ni. Posebno ostro se v vojašini kaznuje tatvina, in predolge perste tukej na posebno občutljivo vižo krajšajo. Kaj pa more tudi ostudnišega biti kakor če stan, ki je tudi za varstvo in brambo ptujega premoženja postavljen, se sam pregrešuje nad ptujim blagom.

Dalej vas vprašam, ljubi moji rojaki, zakaj se vojaškega stanu toliko bojíte; saj je vendar tudi v tem stanu še živeti. Marsikteremu se je lakote bati, ako hude letine pridejo; po hribih marsikteremu ovsenega kruha manjka, nima kaj obleči, kaj obuti, da bi se obvaroval zime. Tega vsega se vam tukej ni bati. Če je dragina še tako velika, vi dobite svoje plačilo; pol hleba kruha in kos mesa vam je vsaki dan gotov in tudi snažna obleka; vidili bote lepe mesta in unanje dežele, vidili šege in navade ptujih ljudi in po dosluženih letih bote prišli nazaj v svojo očetovo hišo kakor skušeni možje. Serčnost torej, ljubi slovenski mladenči! Ta stan ni ravno tako strašen, kakor si ga nekteri domišlujejo; posebno dan današnji, dokler naše cesarstvo mir ima, se vojakom nič hudega ne godí, in naglo se leta prestanejo, ki so za vojaško službo odmerjene; stan, v katerem živi toliko ljudi, tudi vas pokončal ne bo, če vam od Boga ni namenjeno; — tolažite se s tistim lepim rusovskim pregovorom, ki smo ga nedavnej v „Novicah“ brali: „dveh smerti ni, eni pa nihče ne uide“. Ne zamerite mi, da vas, posebno krajnske mladenče, ene napčenosti opomnim, ki se pri odbiranju vojaških novincov v moji ljubi domovini tako pogostoma godí. Mladenči, ki na srečkanje gredó, imajo v enih krajih gerdo navado se tako sirovo in razujzdano obnašati, da se s tem pristudijo vsakemu pametnemu človeku. Prav je, da ste veseli in serčni ali če tudi lepe poštene pesmi prepevate; ali mirne ljudi na poti neobtesano žaliti, vozove obračati, plotove podirati, mlado drevje puliti, oknja pobivati, in kakor divja zver tuliti, to vam, obračajte reč kakor hočete, ne prinese nobene časti; in vidi se dostikrat, da nar večjim rogoviležem, kader resnica pride, se nar bolj hlače tresejo, in celó nič serčnosti nimajo tam, kjer bi jim nar bolj potrebna bila.

Sprejmite dobrovoljno, ljubi moji, te besede enega svojih rojakov, ki je skoz deset let med kmeti duhovni pastir bil in okoljšine kmečkoga stanu dobro pozna, in kateri zdaj že čez leto službo vojaškega duhovna v ptujem kraju opravlja ter je priložnost imel vse prijetne in neprijetne strani vojaškega stanu natanko spoznati in se prepričati, da tudi v tem stanu je le tisti nesrečen, kdor se sam nesrečnega dela. — Iz ljubezni je rečeno, iz ljubezni naj bo tudi sprejeto! Z Bogom.

Janez Tomše, vojaški duhoven.

Domače šege.

Ženitvanske šege Slovincov Goriške doline.

(Dalje.)

Popotni, za celi dan veljavni red je ta: Narpred gré ženin (novic) in od njega neločljivi „tovarš“ in če je med svati kak neoženjen fant; za njimi grejo godci, potem nevesta s svojim vedno zvestim varhom, starašinom, in zadnjič svatje brez reda. Kamor koli gredó, se po celem potu neprenehoma strelja. V cerkvi ni posebnih navad; med sv. mašo se poje pesem „od nebeske svatbe“ (navadno) z orglami. Izrečena je osodepolna beseda! — Po poroki jo spremi še zadnjikrat njeni starašina od altara do kropivnika, kjer jo za en v papir zaviti (neveljaven) tolar izroči ženinovemu starašinu, kateri ji podá žegnano vodo. Na planišču pred cerkvijo eno malo poplešejo, to je, starašina zasuče nevesto dvakrat ali trikrat okoli, in godci zagodejo eno po starem (štajersko, ali kakor naši Lah pravijo „una schiava“), in berž se podajo na nevestni dom na ples, ob pomanjkanji prostora tudi kam drugam.

Starašina začne plés z nevesto; svatje plešejo iz prva vsaki s svojo ženo, potlej pa vse po čez kakor se jim ljubi. „Šeškarji“ smejo plesati le z dovoljenjem tovarša; tudi se jim piti dá. Vino gré zmiraj iz kleti nevestinih starišev. Vsaki hip teče ta ali uni k oknu al na dvorišče vstrelit s svojim samokresom.

Kake pol ure pred solničnim zahodom priderdra ženinov hlapec ali mlajši brat s štirko (to je, par volov, par kónj) po „balo“. Voz in živina, vse je z zelenikom lepo ovenčano. Med tem, ko gonjač enmalo pojužna, pregleda in poišče nevesta po vsih sobah, je li ne bila morebiti kaj svojega pozabila. Ako ni sosedov tukaj, gré na dom se poslovit. Zdaj stopi ženin k nevestini materi, ki sedi na skrinjah, hčeri namenjenih, in prosivši jo ponižno, da bi mu dovolila hčerko proč peljati, ji podá en tolar, ki ga ona berž izroči pričujoči hčeri. Ko mu mati s serčnim blagoslovom to dovolijo, zgrabita on in tovarš skrinje z nevestimi oblačili napolnjene, drugi popadejo posteljo in nabašejo na voz, in to je „bala“, ki jo je mogel dan popred krojač ceniti. Te skrinje so iz naj lepšega orehovega lesú, z izrezleji in vložnimi podobami tičev, cvetlic itd. lično izdelane; ena pride kraj, druga konec postelje. Mesto druge podolgaste skrinje naročujejo pa sedaj sploh gosposki skrinje. Na skrinje se vsedejo štiri mlade, pa omožene žene, vse z obrazom naprej obrnjene; poslednje dve deržite zglavnike na kolenih. Na jarm privežejo kokoš, ki je razun pušeljca, ki ga za klobuk dobí, in rute, ki mu jo družica daruje, gonjačevo plačilo. Kokoš se ne smé umoriti, ker je menda zaznamek materinstva.

Kadar je že vse za odhod pripravljeno in se je sosebno s solzami zalita nevesta pri stariših, ki doma ostanejo, serčno poslovida, jo sprejme zdaj starašina k vozu, kjer ji je gonjač na sredi narezano šibo preskerbel, s katero narpopred v duhu slovenske pobožnosti pred konji križ naredí in eno malo pogoni; pa ker se ji narezana šiba zlomi, en kos čez vole verže, drugi ji je čez ramo omahnil.

Cela družba gré v znanem redu pred vozom. Godci godejo neko staro, milo in občutkom neveste primerjeno popotnico, ktera se še edina novemu duhu časa ustavlja in za staro narodsko pravico poteguje. Ti popotnici se navadno smešne besede podstavljajo, na priliko: „Saj jo peljamo (dvakrat) od polente k močniku“. Tako nastopi nevesta, ser morebiti ne dolgo, pa naj imenitniši popotvanje v — srečo ali nesrečo. (Konec sledí.)

Domače slovstvo.

Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain. Herausgegeben von Dr. V. F. Klan, Ge-

schäftsleiter des historischen Vereins für Krain etc. II. u. III. Heft. Laibach 1854.

Pod tem nadpisom smo prejeli te dni bukve, ktere obdelujejo zgodovinsko polje krajske dežele tako izverstno, da jih zamoremo pohvaliti prav iz serca. Neutrudljivi gosp. dr. Klun ni v tem 2. in 3. zvezku storil le en korak naprej, ampak z dobro vestjó zamoremo reči: sto korakov je stopil naprej in nam podal „arhiv“, ki nam je gotov porok zmiraj krepkejšega napredovanja v zgodovinskih preiskavah domovine naše. Skor samec v 1. zvezku, je v tem 2. in 3. zvezku, že zedinjen s tremi učenimi možmi, doveršil lepo delo, ki bo veselilo bravce vsake strani, in spodbadalo domoljube, gosp. izdatelja podpirati z doneski za prihodnje zvezke.

Razjasniti povestnico krajske vojvodine v srednjem veku je posebni namen gosp. izdatelja, vendar ker so naj novejši preiskave Slovanov, zlasti učenega našega prof. Terstenjaka, razodele, da je marsiktera pomota se vrinila v zgodovino pisne mnenja starejšega časa, se bo marljivi gosp. dohtar vernil v starejo dôbo nazaj in z združeno močjo pomagal resnici na dan, ki jo gotovo še tu in tam zakriva tema, ktera le prepogostoma izvira iz tega, da se zgodovina enostransko piše, brez znanosti narodovega jezika le po nemškem kopitu izdeluje, in tisto nevarno „jurare in verba magistra“ zapeljuje tudi poštene može. Serčno tedaj želim, da bi gosp. izdajatelj „arhiva“ prav srečen bil na ti važni poti.

Po tem predgovoru preglejmo: kaj sta nam prinesla ta dva zvezka, ktera sedaj pred sabo imamo.

V 1. razdelku nam gosp. dr. Klun donša ob kratkem zgodovinske zgodbe od Karlna Velikega (kjer je Linhart jenjal svojo zgodovino) do Rudolfa Habsburškega. Je pa to zgodopisje gradivo in temelj za povestnico krajsko, ktero naberati je delo sila težavno in trudapolno, zakaj na več kosov razdeljena dežela v tem času je zapletena z zgodovino sosednih slovenskih dežel tako, da je treba pridno slediti po arhivih teh sestríc, da se tam pa tam kak košček vloví za zgodovino domačo. Hvale vredno je, da je gosp. pisatelj dostavljal povsod izvir, iz kterega je zajemal te zgodovinske čertice.

Drugi razdelk „arhiva“ zapopada popis dnarjev na Krajskem v srednjem veku. Gosp. Anton Jelovšek je tako učen mož v dnarostvju domačem, da se smé od njega v tem popisu le kaj izverstnega pričakovati, — in zares prav mikavne odgovore nam daje na vprašanje: kakošen dnar je bil v srednji dôbi med ljudstvom na Krajskem? Svojega domačega dnarja so imeli naši predniki le malo, in scer od duhovnih in deželskih oblastnikov; ker pa so bili v zavezi s slavno Venecijo, z zlatapolnim Ogerskim, s Terstom in Dunajem, je hodil ta dnar tudi na Krajsko. Dnar, ki so ga kovali patriarhi Oglejski, škofje Teržaški, doži Beneški in grofje Goriški, je zgodovinsko popisan v teh bukvah in v ličnih podobah izrisan. (Konec sledí.)

Novičar iz austrijskih krajev.

Iz zlatnega Praga. (O pesniški zapuščini Stanko Vrazovi — Dalje.) Pervo imam dokazati: da je v Vrazovi pesniški zapuščini mnogo del, že pred letom 1844 ali pa leta 1844 dogotovljenih, doveršenih in nikdar še dozdaj nikjer natisnjenih. Vsaki nepristrani čitatelj „Novíc“ bode, premotrivši pozorno okolnosti, spoznal, da, ako tudi nič družega ne bi dokazal, kakor samo to, sem že dosti dokazal, in da že iz tega se belodano razvidi cena besed, ki so rekile: da med Vrazovimi deli je malo ne natiskanih in popolnih, in nič (! — pozor: nič) doveršenih“ itd.

Ta prvi dokaz, kakor tudi sledeči drugi in tretji, najde se v knjižnici vsakega domoljubnega in izobraženega Slovenca, kteri se je, kakor je prav, na literarnem polju svojih najbližjih bratov le kolikanj oziral. „V moji knjižnici? Kako pa to?“ bode morda mnogi prašal, kteri si je tega častnega imena svesten. Jaz pa odgovorim: Res je taka, kakor sem rekel. Prosim tiste rodoljube, kteri imajo v svoji knjižnici izverstnejše prevode ilirskega književstva, naj bi v njo segli po delo: „Gusle i Tambura. Različite pjesni od St. Vraza. Knj. I. Zlatni Prag 1845“.

V predgovoru na strani XV. tega delca stoji jasno tiskano sledeče: „Evo ti obširni razlog v pjesnih, što se nalaze u knjizi ovoj. Osnovao sam za nju i više povećih i pomanjih komadov. Na prepisujúc jih toliko mi jih se je bilo nakupilo, da budem napokon prinudjen osnovu sasvim preokrenuti, a ono ili prigrnuvši sve u knjigu, poskočiti joj s cienom, ili razrediti ju na dva diela. Ja pristanem na drugo (pozor: na drugo!) s mnogih „zdravih“ (žalibog! kakor se sedaj vidi, dost nezdavih) razlogov. Izostavih dakle izmedju povećih komadov: „Babji klanjac, pjesmu u šest razdielkov ¹⁾ i „Dievu sanjaricu“ ²⁾ a izmedju pomanjih gazele ³⁾, sonete ⁴⁾ i druge kojekakve pjesme i pjesmice ⁵⁾, isto tako odlomke ⁶⁾ od povećih in nedogotovljenih još (to je, l. 1844 nedogotovljenih) pjesnih „Bratja“ ⁷⁾ i „Grad Bielotinski“ ⁸⁾. Izmedju prevodah odlučio sam za tu drugu knjigu prevod sitnijih komadah iz „Rukopisa Kraljodvorskog“ ⁹⁾ itd. U Zagrebu 1844. St. Vraz.“

Prosim zdaj za milega Boga vse nepristrane čitatelje: ako so se prepričali, da omenjene verste zares na XV. strani omenjenega dela stojé, — ako so prevdarili, da ni mogoče, da bi to bila neresnica, kar je tam Vraz sam s svojim peresom napisal, — in ako jim dalje povem, da te tam omenjene dela, hvala Bogu, zginile niso (za kar jim s svojim poštenjem stojim, ker sem jih še lanskega leta v svojih rokah imel in pregledal, žalibog! pa ne prepisal) — in ako zadnjič še premislijo, da se bi ne bila Vrazova slovstvena zapuščina ustno in pismeno, posebno pa v premnogih domačih in inostranskih časopisih tako ogromno hvaliti in tako rekoč v zvezde kovati mogla, če zares ni nič na nji: naj sodijo sedaj sami: na kateri strani je resnica!

Za drugi dokaz, to je, da obsega Vrazova zapuščina nektore dela po letu 1844 in pred letom 1850 že davno dogotovljene, doveršene in nikdar in nikjer še ne natisnjene, naj nam služi časopis ilirske matice „Kolo“. Članci za literaturu, umjetnost i narodni život. Knjiga IX. Urednik A. T. Brlić. U Zagrebu 1851. — Na čelu te knjige stoji glasovita pesem Lord Byron-a „Sužanj šiljonski“. Prevel St. Vraz. Vidi „Uvod“ k ti pesmi, na strani 6. — Vraz piše: „Ako prevod moj nadje umnieh prijateljah, sledit će izza njega prevodah od još nekoliko glasovitieh komadah istoga pjesnika, n. pr. „Parisine“ i „Nevjeste Abydske“ (the bride of Abydos)“.

Res je, da se Vraz ondi ni točno izgovoril in da te verste niso tako terdni dokaz, kakor poprejšnje, ker bi mi kdo mogel reči, da Vraz ondi o prihodnem času govori, da ako „Sužanj šiljonski“ občinstvu dopade, bode še več prevodov iz Byron-a predstavljaj. Ali jaz sem pripravljen tudi takošno mnenje ovreči z dokazi, ker za gotovo vem, da se „Parisina“, „nevjesta Abydska“ v horvaškem prevodu celó dover-

¹⁾ Nikdar in nikjer še ne natisnjeno. — ²⁾ Nikdar in nikjer še ne natisnjeno. — ³⁾ Nikdar in nikjer še ne natisnjeno. — ⁴⁾ Le po manjšem delu natisnjeno. — ⁵⁾ Le deloma natisnjeno. — ⁶⁾ Nikdar in nikjer še ne natisnjeno. — ⁷⁾ Nikdar in nikjer še ne natisnjeno. — ⁸⁾ Nikdar in nikjer še ne natisnjeno. — ⁹⁾ Veći del nikdar in nikjer še ne natisnjen.

Nikoli ne smé priden gospodar svoje setve v nemar pušati, torej mora plevel marljivo zatirati in vse dobro oskerbovati.

Da si pa v slabih in hudih letih kakšnih dohodkov pridobi, ima kmetovavec za take sadeže skrbeti, s katerimi kupčevati zamore. Pri tem pa ima na to gledati, da take sadeže prideluje, kateri se nar boljše prodajo; ni pametno, ako take drevesa ima, ktere slabi sad ali clo nič ne rodé; ravno tako se mora pri vinski terti ravnati, ker dober sadež se tudi dobro prodá.

Dalje smé kmetovavec le tako živino imeti, ktera je za njegovo gospodarstvo nar bolj koristna, torej le take krave, ktere so za molžo dobre, in take ovce, ktere imajo dobro volno. Da bo pa živina imenovane lastnosti imela, je pa tudi treba, ji potrebne dobre piče dajati, da nikoli ne strada. Ako ob moč pride, se nedá tako hitro popraviti in zrediti: le dobro rejena živina je kmetovavcu v prid.

Da se pa živina prav redí, je potreba primerne piče, in vediti je: koliko je potrebuje vsaka živina. Prerajtano je na vsaki cent žive živine za 365 dní (ali za leto) $13\frac{7}{10}$ centov klaje (s pašo vred) — pri toliki piči se živina dobro ohrani, če nič ne dela.

Pri delavni živini je potreba nekoliko več, vendar ne preveč, ker delavna živina ne smé se debeliti; pri tem bi se porabilo dosti klaje brez potrebe in bi bilo kmetovavcu v škodo.

Ako se pa živina pita, na priliko, za prodajo mesarjem ali za meso doma, se ji mora obilo klaje dajati, da v kratkem času debela postane; ako se živina le počasi redí, se zopet preveč klaje zgubi.

Kmetovavec mora zadnjič na zdravje svoje živine gledati, torej živino in hleve vselej snažne imeti in živini potrebne soli dajati saj včasih.

(Dalje sledí.)

Domače šege.

Ženitvanske šege Slovincov Goriške doline.

(Konec.)

Da bi se jim pa usta po poti ne posušile preveč, previdijo se že domá z vinom v zalih majolikah, ki morajo biti v vsaki boljši kmečki hiši. Znanov in prijatlov med potoma ne prezirjejo. Domači fantje imajo navado jim kak drog ali hram deržati čez cesto in jim zapirati jo. Popred jim fantje napivajo, potem jim še le svatje povračajo; posebno velja to, ako se jim dekle ukrade in iz vasi odpelje.

Ko so pa nazadnje vendar, v kljub vsim spodtiklenjem s temo, srečno dospeli domú in so s strašnim strelom in vriskom naznanili svoj prihod, stopi mati — tašča (velika mati) na hišni prag z bokaletico v rokah. Staršina ji z gorečimi priporočili in voščili predstavi nevesto, kateri ona trikrat napiva, nevesta pa s tim razodeva svojo hvaležnost, da tisti tolar, ki ga je prejela, v bokaletu verže. Potem jo peljajo v kuhinjo, in ko se na pripravljeni stol vsede, ji podajo lepo oblečenega otroka, da ga eno malo popestva; otroku pravijo „pokolenček“. Kuharica jo spremi k ognjišču in ji skoraj od vsih jedí ponudi v pokus.

Med tem je pa že ženin s pomočjo tovarša in družih možkih balo spravil na svojo mesto, in bilo bi nespametno se zoperstavljati prijaznemu vabljenju lepo pogrnjene mize in iz kuhinje puhtečega duha.

Tu se še le začne pravo ženitninsko veselje. Večerje mi ni treba na široko popisovati, ker se obnašajo, kakor je sploh ob tacih veselicah navadno.

Po večerji se delijo „kolači“. Družica vstane in, omenivši deljenja kolačev, ogovori ženina in celo veselo družbo v prid neveste takole: „Novic pet petic!“ „Staršina, dva cekina!“ itd. kolikor ji je pri ženski sramožljivosti mogoče. Ženinu predloži prvemu kolača in navada je, da ji en tolar verže v kolačevo luknjo; in tako se premika spremljevana od neveste, ki ji iz jerbaščka vselej po dva kolača na okrožnik poklada, od svata do svata, in vsaki verže v sred kolača svoj dar, vzame pa le enega: tako veli sposobnost, po kateri se vedejo saj ta dan. — Nekdaj je tudi godec denarje pobiral, potem ko si je bil s šaljivim ogovorom svate prikupil in k radodarnosti spodbodel; dan današnji pa skušajo zvediti, koliko se bo godcom plačalo, in toliko zložijo berž sami možki pri mizi. Ravno tako se tudi zgublja navada, da si kuharica s kuhavnico pri gostih pobira svoje plačilo in na dolgo in na debelo od strašne nesreče pripoveduje, ki jo je vihar na loncih napravil. Za njo skladajo pa tudi ženske.

Po večerji se gré zopet plesat in pleše se skor do jutra.

Stroške za večerjo morate obé hiši terpeti; zatega voljo ali vse reči vkup skupujete, ali pa nevestini starši svoj del plačajo. Po starem, ko so ženitnine po dva dni terpele, je prvi dan, zvun zajterka, mogla nevesta za vse svate skrbeti, drugi dan pa ravno tako ženin. Tudi drugi dan so šli k maši. —

To so ženitovanske šege v okolici goriški, nočem pa terditi, da po vsih vaséh z vsimi tukaj popisanimi okolišinami in malenkostmi, ker je vsakteremu dobro znano, da ne le vsaka vas, temuč kedaj vsaka hiša ima ali v obleki ali v govorjenji in naglasu posamesnih besedí svoje nepomenljive posebnosti, ki pa splošnega narodskega značaja kraju ali vasi nič ne kratio. Ravno taka je tukaj.

Lahi v goriških predmestjih posnemajo tudi te slovenske navade.

Dragi bravci pa si morajo premožnega kmeta (kmeta v pravem pomenu besede) misliti, ne pa tacega, kteremu pri obhajnji ženitnine revšina predpisuje postave.

Bilo bi še morebiti marsikaj povedati, od ženitvanskega in vsakdanjega oblačila, ali ker se to z golo besedo brez podob težko jasno in razumljivo popisati da, naj bo tukaj le toliko rečeno, da, kar sedanji rod pomne, je po francoskih vojskah tista noša obveljala, ktera se še le od osem in štiridesetega leta sém novi oblačilni šegi umikuje in bolj in bolj značaj narodovnosti zatiruje.

Naši Kraševci, Brici, Gorjani in Bovčani imajo gotovo tudi svoje lepe stare narodske šege; zato mislim da bi bravcom „Novic“ dobro vstreženo bilo, ako bi kak z ondotnimi navadami soznanjen domorodec jih nam naznaniti hotel.

Ako slavno vredništvo želi, bom skušal včasih še druge navade in narodske posebnosti goriških Slovincov popisavati. *)

Domače slovstvo.

Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain. (Konec.)

Velike velike hvale vreden donesek k 2. in 3. zvezku tega „arhiva“ so nadalje spisi našega učenega gosp. Hicingerja. Če kdo zasluži imé neutrudljivega domoljuba, ga zasluži Hicinger. Živa priča tega sta spet njegova sostavka, ki ju je izročil temu arhivu, katerih eden popisuje cerkveno razdeljenje krajnske dežele od prve vpeljave kristjanstva noter do današnjega časa, — drugo pa povestnico kartajzerskega samostana v Bi-

*) Nam bo drago.

stri (Freudenthal). K prvemu spisu je izrisal gosp. Hicinger tudi zemljovid krajske dežele v srednjem veku, in pa zemljovid krajske dežele po osnovi škofijstev od leta 1462 do 1787. Kolikšno delo, spraviti vse to skupej, in vrediti tako izverstvo! Svesti smo si, da vsak zgodovinoslovec bode hvalil ta donesek, in da tudi naši duhovni gospodje, katerim je količkaj mar bolj natanko poznati domačo zemljo, na kateri se trudijo v nogradu Gospodovem, ne bojo le z veseljem brali teh spisov temuč bojo hotli ta zvezek svoj lasten imeti.

Neprecenljiv zaklad za povestnico domačo, ki ga najdemo na koncu tega arhiva, je obširna zgodovina mesta ljubljanskega od naj starejših časov noter do osnove škofijstva ljubljanskega v letu 1461, z 47 pervopisi (Urkunden). Spisal je to povestnico slavni gosp. dr. Fr. Richter, dosluženi c. k. profesor občne povestnice v Ljubljani, pozneje c. k. bibliotekar vseučilišne knjižnice v Olomucu i. t. d. Visokoučeni gospod dohtar je spisal to zgodovino, ki je za razjasnenje srednodobne povestnice krajske dragocena, že leta 1829, ko je bila v letopisu „Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst“ natisnjena, — al gosp. dr. Klun je prav storil, da nam jo je sedaj podal v domačem „arhivu“, kjer jo bo več domoljubov priložnost imelo prebirati. Slavni gosp. Richter ni mož enostranosti, ampak on daje pošteno Slovanom, kar Slovanom gré. Popisuje pa zgodovino sedanje Ljubljane prav mično v več razdelkih. Zanimivo je, kar od imena Lublana in Laibach ob času Karlna velicega pravi na strani, 179 rekoč: „Staro ime Emona je med tem se pogubilo; poglavno mesto Krajskega se je zdaj imenovalo Lublana, iz katerega imena so Franki (čujte! čujte!) Laibach ponaredili ali od reke, ki nikdar ne zmerzuje (Laubach), ali da so slavenski korenini „liub“ pritaknili gališki „ach“ (voda). Tisti čas je utegnilo tudi latinsko ime dežele krajske „Karniolia“, to je, mala Karnia, navadno postati. Tista Karniolia ali mala Karnia pa menda ni bila nič drugega kakor današnje Gorenško“.

Kar koli tedaj pogledamo v tem zvezku arhiva, vse je važno, mikavno, hvale vredno.

Hvala tedaj gospodu Klunu, da si je tako pridno prizadeval, lepega blaga dokaj nakupičiti v tem zvezku, ki nam je, kakor smo že rekli, vesel porok zmiraj veljavnišega postopanja na polju zgodovine domače. S preserčnim veseljem smo slišali, da tudi naš slavni gosp. Terstenjak se bo vstopil v versto delavcov za „arhiv“ in da z lučjo svojih prevažnih preiskav bo posvetil v povestnico staro naših očetov. Veselilo nas je toraj slišati, da zgodovinska krajska družba je v poslednjem zboru počastila gosp. prof. Terstenjaka z diplomom svojim in tako stopila v ožjo zvezo z možem, ki žrtuje vse življenje svoje domačemu slovstvu. Gosp. Terstenjaku pa pošljemo pri ti priliki sledečih šestero verstic, ki nam jih je prijatelj naš gosp. Dežman te dni podal iz „pregovora“ preslavnega Jakoba Grimm-a k serbski slovniči Vuka Štefanoviča 1824, in ki se na str. II. takole glasé: „Lastna imena (nomina propria), ki se najdejo na rimskih spominkih v Ilirii in Sarmaciji, kritično vkup spravljati in pretresovati, bilo bi delo vredno truda kakošnega učenega slavista, zakaj mogoče je in skor gotovo, da tisti nekdanji Ilirci in Sarmati bili so že zares Slovani“. Naprej tedaj slavni gosp. profesor! na tej iskreno začeti poti. Da se rudokopu, ki koplje dragoceno zlato, pritakne včasih kaka ruda, ki jo pozneje zaverže, to ne dé nič, „errare humanum est“, — sonce ostane vendar le sonce, ako ga tudi včasih oblaki zakrivajo.

Sklenemo pa naznanilo 2. in 3. zvezka gosp. Klu-

novega „arhiva“ s serčno željo, da bi si ga omislil vsak domoljub, ki se vé da razume jezik nemški. — Tudi od te strani želimo, da bi se „arhiv“ vés pokupil, ker vso skupščino po poplačanih tiskarnih stroških je verli domoljub namenil dnarnici zgodovinskega društva, ktera brez vsih družih pripomočkov životariti mora le iz tega, kar ji podarujejo družtvenikinjeni.

Obširno delo z mnogimi podobami veljá le 1 fl. 30 kr., in se dobí v Ljubljani pri Kleinmaier-ju in Lercher-ju, v Gradcu pri Damian-u in Sorgu, v Terstu pri Schimpfu in Munsteru, na Dunaji pri Geroldu.

Novičar iz austrijskih krajev.

Iz Berna. J. T. Slišali ste, da na Marskem imamo govejo kugo in da je že veliko glav poginilo ponji. Važno se mi pa zdi svojim rojakom na Slovenskem, ktere naj mili Bog vsigdar obvarje te nesreče, gotov pomoček zoper to hudo ptujko povedati. Znano je, da goveda dobé to kužno bolezn le po nalezbi, in da vse druge zdravila nič ne pomagajo, kakor to: zvesto varovati, da živina od nobene strani ne naleze te kuge. Očiten izgled je le-ta: V Slavkovem (Austerlitz) je goveja kuga veliko škodo napravila, 119 goved je poginilo. Grof Kaunicova pristava v Slavkovem je okoli in okoli terdno zaperta, da kuga v njo priti ne more. In to pomaga, — nobeno živinče ni zbolelo na ti zaperti pristavi, v ktero nobena živa stvar ne smé iti; hlapci in dekle so ločeni od vsih družih.

Iz zlatnega Praga. (O pesniški zapuščini Stanko Vrazovi — Dalje.) Za tretji dokaz, to je, da se med Vrazovimi rokopisi nahaja celo delo, ktero je rajni leta 1848 namenil izdati, to je, mala anthologija sveslavenska obsegajoča najkrasnejše cvetlice pesništva slavenskega, ki jih je Vraz izverstvo v domači vert presadil: naj nam služi „Danica ilirska“. Ker sedaj „Danice“ pri roci nimam, nemorem točno kazati, na kateri strani in v katerem listu se najdejo tiste besede, od Vraza samega pisane, ktere mi bodo za dokaz, in to za neoveržljivi dokaz. Kdor ne veruje mojim besedam, naj poišče v „Danici“ od leta 1848, in kmalo bode našel na čelu jednega lista štiri pesme iz te anthologije Vrazove, in ako se ne motim, so vse štiri ruskega izvora: dvé od Jazykova, dvé pa od Homjakova. Pod temi pesmami bode pozorni čitatelj berž vgleдал bilježko, podpisano „St. Vraz“, in akoravno tudi nemorem cele te bilješke natanko in od besede do besede dostaviti, vendar to vém, da Vraz v nji naznanja, da ima v rokopisu „več“ takih prevodov, kakoršni so priobčeni štiri, in da misli svojo zbirko prestavljenih slavenskih pesem v posebni knjižici izdati pod naslovom „Cvietnik slovinski“. To je Vraz pisal leta 1848.

Da se ta „cvietnik slovinski“ zares najde v Vrazovi zapuščini, prepričal sem se sam, pregledavajuč ga v sobi lanskega g. tajnika matice, in dakle zgini ni, hvala Bogu! Kdo more rêči, da ta cvietnik je že kje natisnjen bil (razun omenjenih 4 za poskušnjo podanih pesem)? Tudi sem prepričal se, da je ta cvietnik celò popolen, doveršen in soveršen.

Prašam tedaj: ali je spodobno, da se v javnem književnem listu, kateri izhaja (kar je naj strahovitejšé) po posredovanji matice, tiste matice, za ktero si je Vraz premnoge zasluge pridobil, tako neprevdarjeno terdi, da ni v Vrazovi zapuščini nič doveršenega nič še netiskanega!! — Pa to se, čujemo, postopi celò mož javno kazati, kateri se šteje sam med „učene“ Horvate! — mož, kateri je sam upravljal nekoliko časa poslove matice, — mož, kateri je dakle Vrazovo zapuščino pregledal in kateri jo pozna!! Quosque tandem! — Mili pesnik naš, čigar duša stoji nad strastjo člo-